

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Logopaedica IV (2011)

Józefa Kobylińska

Kilkanaście ciekawych nazw ze słownictwa agrarnego w Księgach gromadzkich wsi Kasina Wielka (XVI–XVIII w.)

Przeglądając Księgi gromadzkie wsi Kasina Wielka (dalej: KGKW), zawierające materiał z XVI–XVIII wieku, natrafiamy wciąż na wiele osobliwości językowych charakterystycznych dla tego zabytku, a właściwie dla polszczyzny południowomałopolskiej tamtego okresu (zob. Kobylińska 2006: 125–136).

Do takich osobliwości wartych omówienia należy grupa rzeczowników z zakresu słownictwa agrarnego z formantem zawierającym komponent *-w-*, a nazywających czynności lub wytwory (*nomina actionis* i *nomina resultati, patientis*) związane z uprawą i obróbką zboża i lnu oraz z hodowlą bydła. Formacje te wymagają objaśnienia zarówno ze względu na ich wartość semantyczną, jak też ze względu na ich strukturę. Istotna jest także podstawa derywacyjna oraz postać i funkcja formantu.

Większość tych nazw, jak wspomniałam, została utworzona za pomocą formantu z komponentem *-w-*. Rzeczownikom tego typu poświęciła obszerny artykuł Joanna Sobczykowa (1994). Pewne informacje o sufiksach z tym komponentem znajdujemy również w wielu gramatykach i opracowaniach, jak: *Słowotwórstwo doby staropolskiej. Przegląd formacji rzeczownikowych* (Słowotwórstwo 1996), gdzie omówiono sufiksy: *-w*, *-wa*, *-wo*, *-aw*, *-awa*, *-ew*, *-iwo* i inne.

Brak natomiast obszerniejszego omówienia tych formantów (z wyjątkiem *-wa* – *pastwa* [sic!], s. 69; *-twa* – *pastwa* [sic!], s. 122; i *-iwo* – *przędziwo*, s. 122) w drugiej pracy Krystyny Kleszczowej (1998). W *Gramatyce historycznej języka polskiego* (Klemensiewicz, Lehr-Spławiński, Urbańczyk 1955) uwzględniono przyrostki *-iwo//ywo* – *przędziwo* oraz *-wo* – *mlewo* (s. 211 i s. 187). Więcej miejsca tego typu sufiksom poświęca Henryk Gaertner (1938: 249–250), który mówi o „tworach o wykładnikach ze spółgłoską *w/w'ʷ*”. Autor wymienia następujące „wykłaniki”: *-w*, *-ew*, *-wo*, *-wa*, *-aw*, *-awa*, *-i(y)wo*, *-owie* i inne.

Z opracowań dotyczących doby obecnej trzeba wymienić *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego* (Grzegorzczkowska, Puzynina 1979), gdzie autorki omawiają sufiksy: *-wa*, *-awa*, *-twa*, *-itwa*, *-aw*, *-iwo* (s. 296–298). O funkcji formantów będzie mowa przy omawianiu poszczególnych formacji.

Leksemy, które zostaną tu poddane analizie językowej, należą do słownictwa agrarnego i grupują się wokół czasowników nazywających, mówiąc najogólniej, prace związane z uprawą i przetwórstwem zbóż i innych roślin, z hodowlą bydła,

a także nazywają ich wytwory. Są to czasowniki: *siać /zasiewać, żąć, mleć, prząść, paść* (bydło). Powstałe od nich derywaty rzeczownikowe niewątpliwie prymarnie oznaczały czynność (*nomina actionis*), były to derywaty transpozycyjne, sekundarnie jednak, w wyniku derywacji semantycznej (derywacja mutacyjna), mogły też przejść do kategorii nazw wytworów (*nomina resultati, patientis*), a czasem także do innych kategorii semantycznych.

Główną grupę omawianych tu formacji stanowią rzeczowniki z formantami zawierającymi komponent *-w-*, rzadko komponent *-ć-* (formant *-cie*) lub komponent *-ń-* (formant *-nie*). Za pomocą formantów zawierających ten komponent zostały utworzone takie rzeczowniki, jak *zasiew(y)*, *zasiewie* i *zasianie*, *mlewo*, *mliwo*, *mełcie* i *mielenie* i in.

Zasiew(y). Rzeczownik ten pojawił się jednorazowo, i tylko w lm., w połowie wieku XVIII (1754):

Zasiewy przez Antoniego Chrustka (mają być zebrane) (1754 – 3692)¹.

Kontekst pozwala przyjąć znaczenie rzeczownika *zasiew*: ‘to, co zostało zasiane i wyrosło jako plon’. Jest to więc formacja określająca wytwór, a więc derywat semantyczny – mutacyjny (*nomina resultati*).

W słownikach historycznych języka polskiego wystąpiły następujące znaczenia tego wyrazu:

Śłtspol. – brak; SXVI – brak tomu; Trotz – brak; Mącz. – brak; SL: ‘zasiewanie, zasianie i to, co zasiano’; SW: 1. ‘zasiewanie, zasianie’. 2. ‘czas siania, siejba, siewka’, 3. ‘to, co zasiano, zboże zasiane, posiew, plon’; SJPD: 1. ‘zasianie czego, siew’, 2. ‘zasiane rośliny; obsiane, zasiane pole’.

Tak więc rzeczownik ten został odnotowany dopiero w SL i miał kilka znaczeń: czynnościowe (orzeczeniowe), niewątpliwie prymarnie (SL, SW, SJPD), a także, sekundarnie, w wyniku derywacji semantycznej – nazwa wytworu: ‘to, co zasiano, zasiane zboże’ (SL, SW, SJPD), ‘plon’, czyli ‘zebrane zboże’ (również SW), i w końcu jako wynik dalszej derywacji semantycznej pojawiło się znaczenie ‘obsiane, zasiane pole’. SW podaje też znaczenie temporalne ‘czas siania’. Znaczenie zgodne z KGKW – ‘to, co zostało zasiane i wyrosło jako plon’ – wystąpiło tylko w SW (3).

Jest to rzeczownik rodzaju męskiego, często używany w lm., utworzony za pomocą formantu *-w-* od samogłoskowego tematu *praeteriti* czasownika *za-sia/ć*. Formant *-w-* tworzył więc prymarnie nazwy czynności (*nomina actionis*), a sekundarnie – nazwy wytworów czynności (*nomina resultati, patientis*). Wyrazu tego nie odnotowuje Krystyna Kleszczowa w żadnej ze swoich prac dotyczących doby staropolskiej (zob. Kleszczowa [red.] 1996, Kleszczowa 1998).

Zasiewie. Obok rzeczownika *zasiew/y* w KGKW w pierwszej połowie XVII wieku pojawił się rzeczownik *zasiewie*:

Simon Palczy przy prawie spuściel roli do zasiewia na 4 korce Żabie Woyciechowi (1634 – 3164).

Kontekst pozwala przyjąć dla tej formacji znaczenie czynnościowe ‘sianie, zasianie’. Jest to więc formacja transpozycyjna utworzona za pomocą formantu *-wie*

¹ Cyfra pierwsza oznacza rok, druga numer zapiski w KGKW.

od podstawy czasownikowej samogłoskowej w *praeteriti* – *zasia/ć*. Nie występuje w żadnym słowniku historycznym języka polskiego. Uznamy go zatem za południowomałopolski regionalizm, wariant słowotwórczy rzeczownika *zasiew/y*. Formant *-wie* tworzył więc nazwy czynności.

Zasianie. Następnym rzeczownikiem o tej samej wartości co poprzednie (rzeczowniki czynnościowe), będącym wariantem słowotwórczym, jest rzeczownik utworzony za pomocą innego formantu (niezawierającego komponentu *-w-*), a mianowicie – *zasianie*:

Strony zasiania pograniczne [!], *aby się poddani nie wazili zasiewac pograniczmem sąsiadom* (1609 – 2922).

Kontekst sugeruje, że jest to rzeczownik o znaczeniu czynnościowym, a więc ma tu znaczenie: ‘czynność siania; zasiewanie’. Został on utworzony od czasownika *zasia/ć* za pomocą formantu *-nie*. Jest to formacja orzeczeniowa, transpozycyjna. W słownikach historycznych odnotowano:

Słstpol.: *zasianie/zasienie* ‘obsianie pól, siew, seminatio’; SXVI: brak tomu; Trotz – notuje; Mącz. – notuje; SL: por. *zasiać* (‘zasiać rolę, posiać; siewbę odbyć, zakończyć’); SW: ‘czynność czasownika *zasiać*’; SJPD: ‘forma rzeczownikowa czasownika *zasiać*’; KSGP – brak.

Rzeczownik ten, według słowników historycznych, ma znaczenie przede wszystkim czynnościowe – jest to rzeczownik odczasownikowy (*gerundium*) utworzony od tematu *praeteriti* zakończonego na samogłoskę – *zasia(ć)* za pomocą formantu *-nie* (samogłoska *-a-* jest rdzenna). Ten typ derywatów uważa się za kategoriaalny. W KGKW wystąpił tylko 1 raz na początku wieku XVII (1609). We wszystkich słownikach podano, że jest to rzeczownik odczasownikowy. I tylko Słstpol. dookreśla tę czynność, podając „obsianie pól”.

Tak więc w KGKW wystąpiły trzy rzeczowniki utworzone od czasownika *zasiać*. Są to warianty słowotwórcze: dwa utworzone za pomocą przyrostków zawierających komponent *-w-*: *zasiew(y)* i *zasie-wie* oraz jeden z formantem zawierającym komponent *-ń-*: *zasianie*. Rzeczowniki *zasiewie* i *zasianie* mają charakter czynnościowy, orzeczeniowy – *nomina actionis*, natomiast rzeczownik *zasie-w(y)* ma charakter przedmiotowy i nazywa produkt (wynik czynności) – *nomina resultati, patientis*. *Zasiewie* i *zasianie* zostały odnotowane w KGKW w połowie XVII wieku, a *zasiew(y)* w pierwszej połowie wieku XVIII. Wyraz *zasiew(y)* odnotował dopiero SL i następne, natomiast rzeczownik *zasianie (zasienie)* odnotowują wszystkie słowniki ze znaczeniem czynnościowym. Ponieważ leksem *zasiewie* nie wystąpił w żadnym ze słowników, dlatego możemy go uznać za regionalizm południowomałopolski.

Żniwo /żniwa/. Następną czynnością związaną z uprawą zboża jest sprzątanie, zbieranie dojrzałego zboża (plonu) z pola, co wiąże się z czasownikiem *żąć*. Od tego czasownika zostały utworzone rzeczowniki, a w KGKW są to: *żniwo / żniwo* i *żniwa*, a więc są to dwa warianty morfologiczne (fleksyjne): lp. : lm., i jeden fonetyczny: *żniwo* : *żniwo*. Rzeczownik *żniwo* wystąpił w KGKW w kontekście:

od Wielkiej Nocy az do żniwa (1696 – 3486).

Dla rzeczownika tego (r.n. lp.) w tym kontekście z KGKW możemy przyjąć znaczenie ‘czas żęcia, zbierania plonów z dojrzałych zbóż’. Jest to więc formacja

mutacyjna (onomazjologiczna) powstała w wyniku derywacji semantycznej. Gdyby nie odniesienie do Wielkiej Nocy (termin czasowy), można by przyjąć dla tej formacji znaczenie czynnościowe (transpozycja).

Jeśli idzie o jego strukturę, to został on utworzony od czasownika *żąć*, ale od tematu *praesentis* zakończonego na spółgłoskę *-żn-ę* – za pomocą formantu *-iwo*, a więc zawierającego komponent *-w-*.

W słownikach historycznych języka polskiego odnotowano:

Słstpol. podaje trzy znaczenia: 1. 'żęcie i zbieranie z pola dojrzałego zboża', 2. 'czas żęcia i zbierania z pola dojrzałego zboża', 3. 'zboże, plon'; SXVI – brak tomu; SL: 'żęcie', 'czas żęcia', 'to, co żną albo użęto'; SW: 1. 'zboże dobre już do żęcia', 'to, co zżęto, użytek, plon, zbiór'; 2. w lm. *żniwa*: 'żęcie zboża, sprzęt, pora żęcia'; SJPD: 1. dziś zwykle w lm. 'żęcie zbóż, czas żęcia zbóż, zbierania plonów'; 2. zwykle w lp. 'zboże gotowe do żęcia' i 'to, co zżęto, zebrano z pola, zbiór'.

Jak wynika z definicji słownikowych, rzeczownik *żniwo*, podobnie jak w KGKW, miał przede wszystkim (prymarnie) znaczenie: 'żęcie, zbieranie zboża z pola' (funkcja czynnościowa – tylko w Słstpol. i SL). Rzeczownik ten w znaczeniu prymarnym – 'żęcie', nazywającym czynność żęcia, nie zachował się do dziś. W XVIII wieku pojawia się tu derywat semantyczny ze znaczeniem temporalnym 'czas żęcia'. Znaczenie to podają SL i SW oraz SJPD. Znaczenie przedmiotowe 'to, co żną (użęto)' wystąpiło w Słstpol., SL, SW, SJPD. Rzeczownik *żniwo* miał zatem również trzecie znaczenie, powstałe w wyniku derywacji semantycznej (*nomina patientis*): 'to, co się żnie, zżęto'.

W KGKW około połowy XVII wieku (1649 i 1651) wystąpiła samodzielna postać lm. – *żniwa* – derywat morfologiczny (fleksyjny) o znaczeniu temporalnym: 'czas żęcia, zbierania z pola dojrzałego zboża':

oziminę ma zebrać Piotr Żądlík na teyze zagrodzie przyszłych żniw (!?) (1649 – 3327); ma mu oddać pierwsza rate [...] po żniwach (1651 – 3359).

Postać *żniwa* w znaczeniu temporalnym odnotowały tylko słowniki: SL, SW i SJPD pod hasłem *żniwo*.

Jest to derywat semantyczny od rzeczownika *żniwo*. Jest to równocześnie wariant morfologiczny (fleksyjny) tego rzeczownika. O zmianie znaczenia zadecydowała zmiana liczby. Pierwszy raz odnotowały tę zmianę, jak widzieliśmy, SL i SW, a później SJPD. Już więc SL i SW podają postać *żniwa* w znaczeniu temporalnym. Podobnie SJPD: 1. dziś zwykle w lm. 'żęcie zbóż, czas żęcia zbóż, zbieranie plonów'. KGKW odnotowuje tę formę (i znaczenie) już wcześniej, bo około połowy wieku XVII.

Żniwo. W KGKW wystąpił również wariant fonetyczny nazwy *żniwo* – *żniwo*:

aby po iednému strzegali wyąwszży żniwa (!) abo iakąm gwałtowną potrzebę (1622 – 3022).

W tym kontekście wyraz ten ma znaczenie 'zbierania plonów, żęcie zboża', a więc znaczenie jak *żniwo*. Zmiana fonetyczna w porównaniu z wyrazem funkcjonującym w ówczesnym języku ogólnym – *żniwo*, polega na obniżeniu artykulacji samogłoski *-i-* w pozycji przed spółgłoską szczelinową wargową *-v-*, a więc sufixs *-iwo* ≥ *-ewo*.

Wyraz ten w takiej postaci nie został odnotowany w żadnym słowniku historycznym języka polskiego, możemy więc uznać go za regionalizm południowomałopolski.

Tak więc w KGKW w XVII wieku wystąpiły trzy warianty nazywające czynność zbierania plonów: *źniwo*, *źniewo* i *źniwa*. *Żniwo* to postać podstawowa, funkcjonująca w odmianie oficjalnej ówczesnej polszczyzny, *źniewo* – wariant fonetyczny, regionalizm południowomałopolski, i *źniwa* to wariant morfologiczny (fleksyjny), późniejszy czasowo. W KGKW (w XVII w.) wszystkie trzy warianty miały to samo znaczenie: ‘zbieranie plonów, czas żęcia zbóż’.

Postać podstawowa, *źniwo*, ewoluowała semantycznie od pierwotnej nazwy czynności do współczesnego znaczenia ‘to, co zebrano, plon’, a więc nazwa wytworu. Natomiast w znaczeniu temporalnym ‘czas zbierania zbóż, plonów’ ustabilizowała się postać lm. – *źniwa*. W znaczeniu czynnościowym występuje dziś derywat od czasownika *żąć* (*gerundium*), utworzony od tematu *praeteriti* za pomocą formantu *-cie* (historycznie od *participium praeteriti passivi* – *żęt[-y]* + sufiks **-bje*): *żęcie* (por. *mełcie*), odnotowany dopiero przez SW. Postać regionalna *źniewo* zanikła.

Kolejną czynnością związaną z uprawą, a raczej już z następną jej fazą – obróbką zboża, jest jego przemiał na mąkę. Czynność tę nazywa czasownik *mleć*. Rezultat tej czynności określały nazwy w postaci rzeczowników, w tym utworzonych za pomocą formantów zawierających komponent *-w-*.

W KGKW wystąpiło kilka rzeczowników nazywających tę czynność i jej rezultat. Ogniskują się one wokół czasownika *mleć*. Są to: *mlewo*, *mliwo*, *mieliwo* – z formantami zawierającymi komponent *-w-*: *-wo-* i *-iwo-*, a także *mełcie* – z formantem *-cie* zawierającym komponent *-ć*, oraz *mielenie* – z formantem *-enie* – z komponentem *-ń-*.

Mlewo. Rzeczownik *mlewo* wystąpił w KGKW jeden raz w drugiej połowie XVII wieku w kontekście:

mlewo do Dwora powinien odprawować, iezeliby taka potrzeba klasztorna nastąpięła, tedy powinięń mieliwa interim we młynie poprzestac, a w folwarku klasztornym robotę odprawowac (1683 – 3426).

Rzeczownik *mlewo* ma tu znaczenie czynnościowe (formacja orzeczeniowa) i jest derywatem transpozycyjnym od czasownika *mleć* o wartości znaczeniowej: ‘mielenie; to, że się miele’.

Wyraz ten jest notowany w słownikach: Słstpol. – brak; SXVI – por. *mliwo*; Trotz – brak; Mącz. – brak; SL – brak; SW: 1. ‘mielenie’; 2. ‘to, co się naraz zmełło, mąka’; 3. + (stpol.) ‘budowa, urządzenie młyna’; 4. + ‘młynarstwo’; SJPD: ‘zboże przeznaczone do przemiału oraz będące w trakcie mielenia’; ‘produkt mielenia’; 2. przestarz. ‘mielenie, przemiał zboża’; KSGP – notuje.

Z analizy zapisów słownikowych widać, że rzeczownik ten ewoluował pod względem semantycznym. Brak go w Słstpol. i SL, nie odnotowuje go również K. Kleszczowa w swojej pracy (Kleszczowa 1998²), natomiast SXVI podaje trzy jego znaczenia, przy czym jako pierwsze – wartość czynnościową (podobnie SXVI i SW), na miejscu drugim umieszcza znaczenie – ‘produkt tej czynności’. SW podaje też dwa inne znaczenia. Natomiast SJPD odnotowuje na pierwszym planie nazwę produktu

² W *Słownikotwórstwie języka doby staropolskiej* (Kleszczowa [red.] 1996: 278) podano tylko *mliwo*.

'zboże przeznaczone do przemiału oraz będące w trakcie mielenia, produkt mielenia', a znaczenie czynnościowe opatruje kwalifikatorem *przestarzałe*. Słstpol. i SL nie podają tej nazwy. A zatem przeważa znaczenie czynnościowe, a nazwa produktu jest przeważnie na drugim miejscu. Dopiero SJPD umieszcza je na miejscu 1.

Jeśli idzie o budowę słowotwórczą tego rzeczownika, to został on utworzony od tematu *praeteriti (infinitivi)* zakończonego na samogłoskę *-e-* czasownika *mle-ć* (\leq **mel-ti*) za pomocą formantu *-wo*. Tak też traktuje to Henryk Ułaszyn (1923: 187). Renata Grzegorzczkowska i Jadwiga Puzynina w swojej pracy tego rzeczownika nie omawiają (Grzegorzczkowska, Puzynina 1979). Henryk Gaertner (1938: 250) uważa *mlewo* za nazwę wytworu.

Mliwo. Rzeczownik *mliwo* wystąpił w KGKW dwa razy: w XVII wieku (1609) i w wieku XVIII (1733) w kontekstach:

Trzecia sprawa. – Strony młynarzow 2, yz się nie dogadzało ['nie zgadzało'] w mieleniu poddanem Kasińskim, nakazało prawo iesliby porządkiem swym nieodprawowali mliwa, iak się zanosi albo zawozi, winy grzywien 3. (1609 – 2921); swoi zaz (!) do mliwa zawsze pierwsi bydz powinni (1733 – 3640).

W obydwu kontekstach rzeczownik *mliwo* jest formacją transpozycyjną (orzeczeniową) i oznacza czynność. Nie zmienił więc wartości semantycznej w stosunku do podstawy derywacyjnej, którą stanowi czasownik *mleć*. Wyraz ten jest wariantem fonetycznym omówionego wyżej rzeczownika *mlewo*, a samogłoska *-i-* należy do tematu słowotwórczego (rdzenia) (*mle-ć*) i powstała w wyniku ścieśnienia (podwyższenia) *-e-* (\leq *-ē-*) przed spółgłoską szczelinową wargową *-v-*. Natomiast wszystkie uwagi dotyczące tak jego znaczenia, jak również budowy słowotwórczej są takie same jak w odniesieniu do rzeczownika *mlewo*, a więc jest to formacja transpozycyjna (orzeczeniowa), nazywająca czynność mielenia, a formantem *jest -w(o)*.

Rzeczownik ten wystąpił w następujących słownikach historycznych:

Słstpol.: *mliwo* 'produkt zmielenia, zmełte zboże, mąka z otrębami'; SXVI: 1. 'mielenie, przemiał zboża', 2. 'produkt mielenia, zmełte zboże, mąka z otrębami', 3. 'zboże przeznaczone do zmielenia'; SL: 'co zmielono, mąka'; SW: hasło opatrzone kwalifikatorem + (staropolski): p(atrz) *mlewo*; SJPD: *dawne*, p. *mlewo* (w znac. 2. przestarz. 'mielenie, przemiał zboża').

Z analizy zapisów słownikowych wynika, że wyraz *mliwo*, podobnie jak *mlewo*, miał dwa znaczenia – 'mielenie' – czynnościowe, i 'produkt mielenia'. Znaczenie pierwsze jako prymarne odnotowują: SXVI oraz SW i SJPD – z kwalifikatorem *dawne*; nie odnotowuje tego znaczenia Słstpol., natomiast znaczenie przedmiotowe – nazwa produktu – jako prymarne podają: Słstpol. i SL, jako wtórne: SXVI.

Krystyna Kleszczowa w swojej pracy rzeczownika *mliwo* nie cytuje (Kleszczowa 1998), omawia go natomiast w *Słowotwórstwie języka doby staropolskiej* (Kleszczowa [red.] 1996: 278), gdzie podaje znaczenie: 'produkt mielenia, zmełte zboże, mąka z otrębami'. Autorka wyprowadza tę formację od czasownika *mleć*, ale za sufix uznaje *-iwo*, a zatem samogłoskę *-i-* odrywa od tematu słowotwórczego, włączając ją do formantu, co przy badaniach diachronicznych wydaje się niesłuszne. Starłam się to udowodnić wyżej.

Mieliwo. Rzeczownik ten wystąpił w KGKW w tej samej zapisce co rzeczownik *mlewo* i jest jego synonimem – wariantem słowotwórczym (por. cytaty przy

rzeczowniku *mlewo*). Jest to formacja transpozycyjna (orzeczeniowa) – rzeczownik czynnościowy, nazywający czynność mielenia. W przeciwieństwie do poprzednich formacji został on utworzony na temacie *praesentis* – *mieł(e)* – za pomocą formantu *-iwo*, a więc również zawierającego komponent *-w-*. Tu oczywiście *-i-* wchodzi w skład przyrostka, gdyż podstawa słowotwórcza kończy się na spółgłoskę. Obecność jego w słownikach historycznych języka polskiego przedstawia się następująco:

Słtapol. – brak; SXVI – brak; SL – brak; Trotz – brak; Mącz. – brak; SW: por. *mlewo* 1. ‘mielenie’, 2. ‘to, co się na raz zmełło, mąka’ i inne; SJPD: blm., rzad(kie) ‘ziarno przeznaczone do zmielenia na mąkę’; KSGP – brak.

Podają go również autorki *Słowotwórstwa współczesnego języka polskiego* (Grzegorzczkowska, Puzynina 1979: 298), omawiając sufiks *-iwo*, i podkreślają, że „najliczniejsze są nazwy materiału służącego do wykonywania jakichś czynności”, ale mogą to być także nazwy o znaczeniu „wytworów // obiektów czynności”. Formant *-iwo*, według autorek, „występuje w derywatach odczasownikowych [...]. Ma funkcję inwariantną, jednakże w ogromnej przewadze tworzy derywaty mutacyjne [...]”.

Jak wynika z dawnych słowników, rzeczownik ten został odnotowany późno, bo dopiero w SW, który jako prymarne podaje znaczenie czynnościowe, a sekundarne – przedmiotowe. Natomiast późniejszy SJPD mówi wyłącznie o znaczeniu konkretyzującym je jako ‘ziarno do przemiału’.

W KGKW (w. XVII) wystąpiła funkcja inwariantna, orzeczeniowa, natomiast słowniki (tylko SW sekundarnie i SJPD) odnotowują proces derywacji semantycznej, w wyniku której pojawia się znaczenie ‘to, co było (będzie) mielone’, ‘ziarno na przemiał’.

Kilka uwag poświęcę również rzeczownikom: *mełcie* i *mielenie*, ponieważ mają one tę samą wartość semantyczną co trzy wyżej omówione, różnią się natomiast strukturą – zawierają inne sufiksy. Pojawiły się one w KGKW w tym samym okresie co poprzednie i są ich synonimami – wariantami słowotwórczymi.

Mełcie. Z punktu widzenia diachronicznego jest to formacja utworzona od *participium praeteriti passivi meł(y)* za pomocą sufiksu **-bje* (**-ije*), a więc uwzględniając ten aspekt, za sufiks winniśmy uznać *-e* (derywacja paradygmatyczna), natomiast z punktu widzenia synchronii za sufiks przyjmuje się *-cie*, a za podstawę derywacyjną temat *praeteriti meł-*. Potwierdza to Zenon Klemensiewicz (1955: 207), pisząc, iż sufiks *-cie* ≤ **-t* + **-bje* pochodzi od imiesłowu biernego na *-t-*, a o jego dawności świadczą formacje *picie*, *przyście* (XIV w.). Krystyna Kleszczowa w *Słowotwórstwie języka polskiego* (1996: 75), pisze: „Formant *-cie* tworzy derywaty odczasownikowe transpozycyjne: *mełcie* ‘mielenie’ od *mleć*”. Brak natomiast tego leksemu w drugiej pracy tej autorki (Kleszczowa 1998).

Rzeczownik *mełcie* wystąpił w KGKW 2 razy – w XVII i XVIII wieku – w kontekstach:

Młynarz w gornym młynie ma podeyrzanego syna strony szkody w mełciu w gromadzie (1632 – 3142); aby tenże Traczyk, młynarz, pierwey meł [sic!] Kasinianom swoim niżeli obcym, według dawnych ustaw na wszystkich młynarzow tutejszych [...]. Także to się waruie, tak temu, iako y wszytkiem młynarzom Kasińskiem, aby się nie wazyli brac więcey od mełcia zboża, tylko to, co iest od Dworu postanowiono (1767 – 3735).

W drugim przykładzie rzeczownik ten jest niewątpliwie rzeczownikiem czynnościowym, formacją transpozycyjną, orzeczeniową o znaczeniu: 'mielenie', 'to, że się miele', natomiast kontekst pierwszy (starszy) sugeruje raczej wartość 'to, co jest mielone', 'ziarno', a więc jest formacją mutacyjną, nazwą produktu.

Wyraz ten odnotowały następujące słowniki historyczne języka polskiego:

Słstpol.: 'przerabianie ziarna zboża na mąkę, mielenie [...]'; SXVI: 'mielenie zboża', 2. 'rozgniatanie na drobne cząstki [nie tylko zboża; dop. mój – J.K.]'; Trotz: brak; Mącz.: brak; SL: notuje hasło; SW: hasło opatrzone kwalifikatorem *staropolski*, p(atrz) *mielenie*; SJPD: brak; KSGP: brak.

Analizując znaczenia wyrazu *mełcie*, stwierdzamy, iż w wielu słownikach brak tego hasła (Trotz, Mącz, SJPD, KSGP). Natomiast pozostałe, najdawniejsze, dają mu wartość czynnościową (Słstpol., SXVI), a SW opatruje go kwalifikatorem – *staropolski*. Brak w słownikach znaczenia, odnotowanego w KGKW.

Tak więc możemy przyjąć, iż leksem *mełcie* funkcjonował w języku ogólnym doby staropolskiej i w wieku XVI, natomiast później był używany tylko w odmianie regionalnej języka polskiego – południowomałopolskiej, o czym świadczą zapisy w KGKW (XVII i XVIII w.), a także jego występowanie do dziś w gwarze tego regionu (zob. Kobylińska 2001: 79), gdzie zachował obydwa znaczenia: orzeczeniowe (*nomina actionis*) i przedmiotowe (*nomina resultati, patientis*).

Mielenie. Obok wyrazu *mełcie* w KGKW wystąpił także rzeczownik *mielenie*, typowy rzeczownik odczasownikowy, będący, jak uznają językoznawcy, właściwie formacją kategorialną (*gerundium*). W KGKW pojawił się tylko raz na początku wieku XVII, w następującym kontekście:

yz się niedogadzało ['nie zgadzało'] **w mieleniu** poddanem Kasińskim (1609 – 2921) (zob. *mliwo*).

Jest to typowa formacja odczasownikowa nazywająca czynność. Derywat ten jest utworzony od tematu *praesentis* – *miele*(ę) za pomocą sufiksu *-enie*, zawierający komponent *-ń-*. Ten typ derywatów to w zasadzie formacje transpozycyjne, lecz w tym konkretnym przypadku pojawia się wątpliwość, czy jest to istotnie rzeczownik czynnościowy, a więc derywat transpozycyjny. Kontekst sugeruje raczej znaczenie 'zboże oddane na przemiał do młyna', 'mąka otrzymana w wyniku mielenia zboża we młynie'. Zatem nastąpiła tu derywacja semantyczna (mutacyjna) i nazwa czynności przeszła w nazwę produktu. Wyraz ten odnotowują słowniki:

Słstpol.: brak; SXVI: z kwalifikatorem *gwarowy* 'rozgniatanie ziaren zboża na drobne cząsteczki'; Trotz: 'mełcie'; Mącz.: brak; SW: czynność czasownika *mleć*; SJPD: 'forma rzeczownikowa czasownika *mleć*'; KSGP: brak.

Jak widzimy, słowniki podają znaczenie czynnościowe tego rzeczownika i tylko w KGKW poświadczono znaczenie – nazwa produktu. I w tym znaczeniu jest to regionalizm południowomałopolski.

Na terenie Kasiny Wielkiej, a więc w polszczyźnie regionalnej południowomałopolskiej, w wieku XVII i XVIII używano pięciu nazw utworzonych od czasownika *mleć*, a nazywających czynność mielenia lub (rzadziej) produkt mielenia. Były to rzeczowniki utworzone za pomocą formantów: *-w(o)* oraz *-iw(o)*: *mle-wo* // *mli-wo* i *mlel-iwo* – dwa pierwsze utworzone od tematu *praeteriti* za pomocą sufiksu *-wo*, trzeci – od tematu *praesentis*, za pomocą formantu *-iwo*.

Przędziwo / przędziwo. Ze słownictwem agrarnym łączy się też rzeczownik *przędziwo* i jego wariant fonetyczny *przędziwo*.

Przędziwo. Jest to rzeczownik derywowany od tematu *praesentis* (ewent. *praeteriti*) czasownika *przqś-ć* (≤ **pręd-ti*), (**pręd-q*) -*przęd-ę*, za pomocą formantu -*iw(o)*. W KGKW wystąpił w następującym kontekście:

przędziwa iest konopi lutek 36 (1647 – 3310).

W KGKW rzeczownik *przędziwo* ma znaczenie ‘przędza’, ‘to, co zostało uprzedzone’, a więc jest to nazwa wytworu (*nomina resultati, patientis*). Wyraz został odnotowany tylko jeden raz w połowie wieku XVII. Odnotowują go też słowniki historyczne języka polskiego:

Słstpol.: 1. ‘kłąb włókna, z którego snuje się nici, też nici w motkach’ (pojawił się już w XIV w.); ‘materiał roślinny lub zwierzęcy, z którego wyrabia się przędę’, 2. patrz *przędza* w znaczeniu 1. [‘nitki z włókien’], 3. dawne: ‘przędzenie’; SXVI: 1. ‘włókno roślinne lub zwierzęce przeznaczone do wytwarzania nici; przędziwo’, 2. ‘rośliny uprawne na włókna’, 3. ‘przędzenie’, 4. ‘nici’; Trotz: brak; Mączyń.: brak; SL: ‘przędza’; SW: 1. por. ‘przędza’, 2. ‘tworzywo (materiał), z którego się wyrabia przędza’, 3. (p.) ‘len, konopie’, 4. ‘przędzenie’; SJPD: ‘materiał roślinny lub zwierzęcy, z którego wyrabia się przędę’, 2. ‘przędza w znaczeniu 1. (‘nitki z włókien [...]’), 3. dawne ‘przędzenie’; KSGP: ‘len, konopie’.

Jak widać, słowniki podają dwa podstawowe znaczenia tego wyrazu – ‘materiał roślinny lub zwierzęcy, z którego wyrabia się przędę, nici’, lub też znaczenie ‘przędza, nitki uprzedzone’ – podane na pierwszym miejscu (Słstpol., SXVI, SL, SW, SJPD, KSGP) oraz znaczenie czynnościowe ‘przędzenie’, które odnotowały: Słstpol., SXVI, SW i SJPD (jako dawne), ale na drugim lub dalszym miejscu. Brak tego hasła w słownikach Trotza i Mączyńskiego. Omawia je K. Kleszczowa (1996: 278), natomiast w drugiej pracy (1998: 41, 122) autorka wywodzi wyraz *przędziwo* od rzeczownika *przędza*. Renata Grzegorzczkowska i Jadwiga Puzynina (1979: 298) uznają ten rzeczownik za formację odczasownikową.

Wszystkie słowniki jako prymarne podają więc, czasem opatrzone kwalifikatorem *dawne*, znaczenie przedmiotowe tego rzeczownika. We wszystkich słownikach jako wtórne pojawia się również znaczenie czynnościowe. Rzeczownik *przędziwo* w znaczeniu ‘przędzenie’ uznalibyśmy więc za derywat semantyczny od rzeczownika *przędziwo* w znaczeniu 1.

Przędziwo. Obok postaci *przędziwo* w KGKW w wieku XVII został odnotowany rzeczownik *przędziwo*. Jest to wariant fonetyczny rzeczownika *przędziwo*. I podobnie jak rzeczownik *przędziwo* został utworzony od tematu *praesentis* *przęd-ę* (lub *praeteriti* – czasownik równotematowy) przez dodanie formantu -*iw*o, z tym że tu samogłoska -*i*- w pozycji przed szczelinową wargową -*v*- uległa obniżeniu i sufiks -*iw-o* ≥ -*ew-o*.

Wyraz *przędziwo* wystąpił w następującym kontekście:

3 skarga na Ziemianina od Kotowskiego, ze mu zk...ziała [?!] czeliad iego **przędziwo** (1641 – 3265).

Jest to więc, podobnie jak poprzedni rzeczownik, derywat mutacyjny (semantyczny). Znaczenie również jak w wyrazie *przędziwo*. Postaci *przędziwo* nie

odnotowuje żaden słownik historyczny ani KSGP, możemy więc uznać ją za osobliwość południowomałopolską. Cecha fonetyczna, a więc obniżenie artykulacji samogłoski *-i-* przed spółgłoską szczelinową wargową [v], była charakterystyczna dla tego regionu. Zjawisko to, jak pamiętamy, zostało poświadczane również w rzeczowniku *źniewo*, także w pierwszej połowie XVII wieku (zob. wyżej).

Wracając jeszcze do sufiksu *-iwo*, możemy stwierdzić, że w analizowanych wyrazach tworzy on przede wszystkim formacje mutacyjne (podmiotowe), a wtórnie transpozycyjne (orzeczeniowe).

Nieco uwagi warto poświęcić jeszcze jednemu rzeczownikowi związanemu ze słownictwem agrarnym, a utworzonemu za pomocą sufiksu zawierającego komponent *-w-*. Jest to rzeczownik *pastwa*.

Pastwa. Rzeczownik ten wystąpił w KGKW jeden raz w XVII wieku w kontekście:

kazano wystąpić Błazeiowi Kuczoniowi y spytany, czemu by chałupe spustoszył, odpowiedział, że nie spustoszył chałupy, tylko oddał poszycie na pastwe bydłu (1638 – 3216).

Jest to formacja mutacyjna, derywat semantyczny, utworzony od czasownika *paść* (od tematu *praesentis pas-ę* lub *praeteriti paś-ć* (≤ **pas-ti*) – czasownik równotematowy), za pomocą sufiksu *-twa*. Ma on tu wartość: ‘pokarm, pożywienie dla zwierząt domowych’, a więc jest to nazwa wytworu (*nomina resultatī, patientis*).

Odnotowały go następujące słowniki historyczne języka polskiego:

Słstpol.: 1. ‘miejsce porośnięte trawą, na którym pasą się zwierzęta domowe, pastwisko [...]’, 2. ‘pasza, pokarm zwierząt domowych’, 3. ‘pasienie, pilnowanie pasącego się bydła [...]’, 4. ‘prawo wypasu’; SXVI: 1. ‘miejsce, gdzie pasą się roślinożerne (udomowione), pastwisko’, 2. ‘pasienie, wypasane, pasienie się’, 3. ‘pokarm zwierzęcy’, 4. ‘roślinna karma, zwłaszcza zwierząt udomowionych’; Trotz – notuje; Mącz. – notuje; SL: ‘bydlęca strawa na polu’, ‘pastwisko’; SW: 1. p. ‘pasza’, 2. + (staropolskie) ‘karm, żer’, 3. przen. ‘ofiara, przedmiot znęcania się, strawa, łup, zdobycz’, 4. X (mało używany) p. ‘pastwienie się’, 5. + (staropolskie) p. ‘pastwisko’, 6. + (staropolskie) ‘pasienie, pasanie’ [...]; SJPD: dawny, dziś żywe tylko we frazeologii w znaczeniu: a) ‘pokarm, żer (szczególnie dzikich zwierząt), zdobywany siłą’, b) ‘pastwienie się, znęcanie się’; KSGP: ‘pasza, paszenie’; ‘pasza, którą bydłę, żując, traci kątami pyska’.

Zatem wyraz ten wystąpił w słownikach przede wszystkim w znaczeniu *nomen loci* ‘miejsce porośnięte trawą, na którym pasą się zwierzęta domowe, pastwisko’ (Słstpol., SXVI, SL (2. miejsce), SW (staropol.)). Na planie drugim lub dalszym podane jest znaczenie ‘pasza, pokarm zwierząt domowych’, a więc nazwa wytworu, *nomina resultatī* (Słstpol. [2.], SXVI [3.], SL [1.], SW [1.], SJPD, KSGP). Tylko nieliczne podają znaczenie czynnościowe i to na dalszym miejscu: Słstpol. (3.), SXVI (2.), SW (6. z kwalifikatorem *starop.*), KSGP (1.), SJPD (2.). Materiał z KGKW (XVII w.) potwierdza znaczenie przedmiotowe tego wyrazu: ‘pokarm dla zwierząt domowych’.

Krystyna Kleszczowa w *Słotwórstwie języka doby staropolskiej* (1996: 295) uważa rzeczownik *pastwa* za wyraźnie motywowany przez czasownik *paść* – nazwa czynności, podobnie w drugiej pracy (Kleszczowa 1998: 69), ale już na stronie 122 mówi o nowym znaczeniu tego wyrazu, powstałym w wyniku derywacji semantycznej od nazwy czynności.

Od wyrazu tego w znaczeniu 1. (Słstpol.) został utworzony wyraz *pastw-isko* o wyrazistej strukturze charakterystycznej dla kategorii słotwórczej *nomina*

loci – z formantem *-isko*. Formacja ta wyparła zupełnie *pastwę* w tym znaczeniu. Również znaczenie ‘pokarm, żer’ wyszło z użycia. W tym samym znaczeniu, lokatywnym, funkcjonował też w KGKW wyraz *pastew-nik*.

Danuta Buttlerowa (1978: 182) pisze: „*Pastwa*. Użytkownicy polszczyzny, posługując się całościowo rozumianymi związkami: „paść czyjaś pastw”, „wydać, rzucić co na czyjaś pastwę, zostawić na pastwę losu”, nie kojarzą już wyrazu *pastwa* z *paść* i nie przypisują mu znaczenia ‘pokarm’, całkowicie żywotnego w XIX w.”. A więc współcześnie wyraz *pastwa* funkcjonuje tylko w związkach frazeologicznych i pod względem semantycznym stracił zupełnie związek z podstawą słowotwórczą.

W artykule niniejszym omówionych zostało 14 (a właściwie 15) rzeczowników występujących w Księgach gromadzkich wsi Kasina Wielka (XVII–XVIII w.), związanych ze słownictwem agrarnym, a utworzonych za pomocą sufiksów zawierających komponent *-w-* i tylko marginalnie komponenty *-ć-* i *-ń-*. Są to nazwy związane z uprawą i obróbką zboża lub innych roślin oraz z hodowlą bydła: *zasie-w(y)*, *zasiewie*, *zasia-nie*; *źn-iwo*, *źni-ewo*, *źn-iwa*; *mle-wo*, *mli-wo*, *miel-iwo*, *meł-cie*, *mielenie*; *przędz-iwo*, *przędzi-ewo*; *past-wa*. Przyrostki zawierające komponent *-w-* wystąpiły w następującej postaci: *-w*, *-wa*, *-wo*, *-wie* oraz *-iwo* // *-ewo*.

Formanty te tworzą dwa typy formacji (prymarnie lub sekundarnie): przedmiotowe (mutacyjne) – *nomina resultati, patientis* – i orzeczeniowe (transpozycyjne) – *nomina actionis*:

-w (-w-y) – *zasie-w(y)* – nazwa wytworu; w lm. funkcja temporalna;

-(t) wa – *pas-twa* – nazwa wytworu;

-wo – *mle-wo* / *-mli-wo* – nazwa czynności;

-wie – *zasie-wie* – nazwa czynności³;

-iwo // *-ewo* – nazwa wytworu lub nazwa temporalna – *źni-wo*, *źnie-wo*; *przędz-iwo*, *przędzie-wo*.

W niektórych nazwach (na podstawie zapisów słownikowych) obserwujemy na przestrzeni wieków wielofunkcyjność formantów lub zmianę ich funkcji (derywacja semantyczna).

Nie został poświadczony formant *-ewo*, bo wprawdzie pojawił się on w dwu formacjach – *przędziewo* i *źniewo*, ale jako wariant fonetyczny, powstały w wyniku obniżenia samogłoski *-i-* przed *-v-* (*-iwo* ≥ *-ewo*), co uznamy za cechę regionalną południowomałopolską. Natomiast w wyrazie *mliwo* odnotowano proces odwrotny, podwyższenie artykulacji samogłoski *-e-* i przejście jej w *-i-* również w pozycji przed *-v-* (tak zachowuje się w gwarze samogłoska *-e-* przed sonornymi). Tu dodatkowo mogła działać adideacja do wyrazistego sufiksu *-iwo*. Nie wystąpił zatem samodzielny sufiks *-ewo* (por. też Mączyński 2004: 125–126. Autor inaczej interpretuje to zjawisko)⁴.

Warto jeszcze odnotować, iż sufiksy te mają budowę dwojaką: rozpoczynają się na spółgłoskę *-v-* (po temacie samogłoskowym) lub są poprzedzone samogło-

³ Ciekawe spostrzeżenia na temat sufiksu *-iwie* podał Maciej Mączyński (2004: 125–126).

⁴ W *Małym słowniku zaginionej polszczyzny* (2003) odnotowano tylko wyrazy: *mliwo* (s. 141): 1. ‘to, co zostało przeznaczone do zmielenia’, 2. ‘to, co zostało zmielone’, i *pastwa*: 1. ‘pastwisko’, 2. ‘pasienie, wypasanie bydła: pokarm, pasza, głównie zwierząt domowych’. W pracy S. Podobińskiego (1997) omówiono tylko nazwy: *zasiew* (s. 14) (*zasiew* ‘zasianie czegoś, siew’, ‘to, co zostało zasiane, łan już rosnących roślin’) i *mełcie* (s. 39).

ską *-i-* w połączeniu z tematem słowotwórczym zakończonym na spółgłoskę bez poprzedzającej samogłoski.

Warto wspomnieć jeszcze o jednym wyrazie występującym w KGKW i należą-cym do słownictwa agrarnego, choć mającym inną strukturę niż poprzednie. Został on utworzony za pomocą formantu *-idło* od czasownika *pleć*, *plewić* ('usuwać chwasty spośród roślin użytkowych, plewić'). Osobliwość tego rzeczownika polega na tym, iż formant *-(i)dło* tworzy współcześnie w zasadzie nazwy narzędzi – *nomina instrumenti*, natomiast w naszym zabytku utworzył nazwę czynności – *nomen actionis*. Oto cytat z KGKW:

luzni y luzne aby wychodzili do plewidła lecie (1734 – 3646).

Rzeczownik ten wystąpił w zabytku tylko raz, w pierwszej połowie wieku XVIII. Jest formacją transpozycyjną. Odnotowały go następujące słowniki historyczne języka polskiego:

Słstpol. – brak, jest tylko *pleć*; SXVI – 'wrywanie, usuwanie chwastów spośród roślin uprawnych; wszystkie prace związane z plewieniem'; Mącz. – brak, notuje *pełcie* i *pleć*; SL: 'pielenie, pełcie'; *plewidło* 'chwasty wyplewione'; *pleć*, *pielęć* 'plewić'; *plewić*; *pielidło* 'pielenie'; SW: *plewidło* blm. p. *pielenie*; *pielidło* a. *pielenie* (*pielinie*); *pleć*; *plewić*; *plewienie* 'czynność czasownika *plewić*'; SJPD: *plewidło*: dawne 'oczyszczanie z chwastów, pielenie', *plewienie* – forma rzecz. czasownika *plewić*; *pielenie* 'forma rzecz. czasownika *pleć*'; *pleć* 'oczyszczać ziemię z chwastów'; KSGP: *plewidło* 'rwanie chwastów'; *plewienie* = *pielenie*; *pleć* (*pielęć*); *pielic*, *plewić* = *pleć*.

A zatem począwszy od słownika Michała Trotza, wszystkie notują ten wyraz w takim samym znaczeniu – czynnościowym. Jest to więc rzeczownik transpozycyjny. Wystąpiła tu osobliwa funkcja formantu *-idło* – czynnościowa. W *Słowotwórstwie języka doby staropolskiej* (Kleszczowa [red.] 1996: 170) czytamy: „Formant *-dło* tworzy przede wszystkim odczasownikowe nazwy środka czynności (głównie narzędzi)”. Autorka (*loc. cit.*) mówi też o innych funkcjach tego formantu, jak nazwy obiektu czynności, miejsca i in., nie wspomina natomiast o funkcji tworzenia nazw czynności. Brak tego wyrazu w drugiej pracy K. Kleszczowej (1998).

Nazwa *plewidło* wyszła z użycia – SJPD daje już kwalifikator *dawne*, a autorki *Słowotwórstwa współczesnego języka polskiego* (Grzegorzczkowska, Puzynina 1979: 220) potwierdzają ten fakt, pisząc: „Formant *-to* występuje w derywatach odczasownikowych (najczęściej), odrzeczownikowych i odprzymiotnikowych (najbardziej). Miewa funkcję mutacyjną (najczęściej) i modyfikacyjną [...]; transpozycyjna pojawia się [współcześnie] wyjątkowo w jednym derywacie (*tarło*) [dotyczy ryb]. Najwięcej derywatów o znaczeniu środka czynności”. Formant *-idło* jest produktywny, tworzy [współcześnie] derywaty odrzeczownikowe – typy regularne i kategoriałne znaczeniowo o funkcji modyfikacyjnej, jak *wierszydło*, *ptaszzydło*. A zatem to jeszcze jeden wyraz z zakresu słownictwa agrarnego, który nie funkcjonuje we współczesnej polszczyźnie.

Bibliografia

- Buttlerowa D., 1978, *Rozwój semantyczny wyrazów polskich*, Warszawa.
 Gaertner H., 1938, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Głosownia – semantyka – słowotwórstwo*, Lwów.

- Grzegorzyczkowa R., Puzynina J., 1979, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego. Rzeczowniki sufiksalne rodzime*, Warszawa.
- Klemensiewicz Z., Lehr-Spławiński T., Urbańczyk S., 1955, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa.
- Kleszczowa K., 1998, *Staropolskie kategorie słowotwórcze i ich perspektywiczna ewolucja. Rzeczowniki*, Katowice.
- Kleszczowa K. (red.), 1996, *Słowotwórstwo doby staropolskiej. Przegląd formacji rzeczownikowych*, Katowice.
- Kobylińska J., 2001, *Słownik gwary gorczańskiej (zagórzańskiej)*, Kraków.
- Kobylińska J., 2006, *Księgi sądowe wiejskie – historia i wartość badawcza*, [w:] *Język w urzędach i w sądach*, red. M.T. Lizisowa, Kraków, s. 125–136.
- Księgi gromadzkie wsi Kasina Wielka, 1513–1804*, wyd. B. Ulanowski, cz. 1. *Księgi sądowe wiejskie*, cz. 1, [w:] *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. 11, Kraków 1921, s. 275–427 (KGKW).
- Łoś J., 1925, *Gramatyka języka polskiego*, cz. 2: *Budowa wyrazów*, Warszawa.
- Mały słownik zaginionej polszczyzny*, 2003, red. F. Wysocka, Kraków.
- Mączyński M., 2004, *Oślawca, młodziwie, kanaki trzęsione, pereł trzy przedziona – uwagi o kilku osobliwych wyrazach w zabytkach średniopolskich*, „Język Polski”, t. 80, z. 4, s. 122–128.
- Podobiński S., 1997, *Kształtowanie się polskiej terminologii rolniczej*, Częstochowa.
- Sobczykowa J., 1994, *O staropolskich rzeczownikach z morfemem -w-*, „Prace Językoznawcze”, t. 22, „Studia Historycznojęzykowe”, red. A. Kowalska, Katowice, s. 48–59.
- Ułaszyn H., 1923, *Słowotwórstwo*, [w:] T. Benni, J. Łoś, K. Nitsch, J. Rozwadowski, *Gramatyka polska*, Kraków, s. 207–245.

Several Interesting Nouns from the Agrarian Vocabulary in the Village Records of Kasina Wielka (16th–18th Centuries)

Abstract

The agrarian terms include a group of nouns derived by means of formants containing a component *-w-* (only marginally *-ć-* and *-ń-*). These names are connected with the cultivation and processing of grains and other agricultural crops (flax), as well as stock farming. In the village records of Kasina Wielka the following terms can be found: *zasiew(y)*, *zasiewie*, *zasianie* (sowing); *żniwo*, *zniewo*, *zniwa* (harvest); *mlewo*, *mliwo*, *mieliwo*, *mełcie*, *mielenie* (grinding); *przędziwo*, *przędziwo* (yarn); *pastwa* (pasture).

Suffixes with this component appeared in the following forms: *-w*, *-w(a)*, *-w(o)*, *-wi(e)*, *-iw(o)* // *-ew(o)*. These suffixes served for the formation of names of products and activities, and as the secondary function – the formation of temporal and place names. During development these suffixes might have become multifunctional or change function.

Most of the described forms are not present anymore in the common language or dialect.